

МИСТЕЦТВОЗНАВЧИЙ ПОШУК

Володимир ДУДАРЕЦЬ

кандидат архітектури, професор

Київського національного університету культури і мистецтв

БЛАГОУСТРІЙ ТЕРИТОРІЙ У ЛАНДШАФТНОМУ ДИЗАЙНІ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

***Анотація.** У статті досліджуються благоустрій територій у ландшафтному дизайні, окреслені особливості та принципи ландшафтних композиційних вирішень, на яких ґрунтується дизайнерське бачення організації природних об'єктів у стилізованій природній сфері мистецтва.*

***Ключові слова:** ландшафтний дизайн, благоустрій територій, особливості формування, малі архітектурні форми, композиційне планування.*

Ландшафтний дизайн припускає проектування ландшафту, організацію простору під відкритим небом і становить частину ширшого поняття “ландшафтна архітектура” — той її рівень, котрий визначає ретельність деталювання, володіння різноманітними прийомами використання природних матеріалів: землі, води, рослинності. Ландшафтний дизайн — це також проектування садових споруд, штучних покриттів і малих архітектурних форм.

Варіантів ландшафтного дизайну може бути багато, і залежать вони від різних факторів. Характер місцевості, традиції регіону, смаки, дизайнерські здібності та фінансові можливості власника відіграють у цих питаннях чільну роль. Немає і не може бути ідеального саду та й двох схожих один на одного садів не повинно бути. Тому й з'явилося поняття “ландшафтний дизайн”, міцно увійшло в наш лексикон. На жаль, далеко не всі розуміють серйозність і значущість цього явища, що займає помітне місце в сучасній культурі багатьох країн світу. Посилено розвиваючись, враховуючи аспекти культури окремих націй і народів, ландшафтний дизайн отримує певну

тенденцію інтернаціональної спрямованості.

Однією з важливих проблем благоустрою територій у ландшафтному дизайні є питання професіоналізму. Сьогодні в Україні чимало фірм включають до переліку своїх послуг ландшафтний дизайн. Ще кілька років тому терміни “ландшафтний дизайн” і “ландшафтна архітектура” були новими для українського суспільства, а сьогодні можна констатувати, що ландшафтний бізнес в Україні активно розвивається. Але однією з важливих проблем є те, що попит на озеленення та благоустрій зростає щороку, оскільки збільшується кількість забезпечених людей, які хочуть бачити в себе на ділянці не просто примітив, а справжню, професійно й, бажано, індивідуально “написану” картину. Сьогодні споживач приходять до розуміння того, що ландшафтні проекти повинні створювати професіонали. Тому проблемою у сфері ландшафтного бізнесу є питання професіоналізму. Слід зазначити, що серед працівників фірм уже все менше дилетантів. На зміну їм приходять люди, які розуміють, що ландшафтний бізнес — це справжня індустрія з безліччю спеціалізованих напрямків. Але все-таки професіоналів ще досить мало.

Вивченню благоустрою території в ландшафтному дизайні та його особливостям присвятили свої праці такі провідні вчені як Н.В. Дороніна, А.П. Вергунов, Н.А. Нехуженко, В.В. Пушкар, Є.Н. Авадєєва, С.А. Мішин, М.А. Бурдейний, Т.С. Гарнизиненко, А.В. Єрмаков і багато інших.

Дослідження вітчизняного та світового досвіду розвитку благоустрою територій у ландшафтному дизайні дозволяє зробити загальну характеристику їхніх особливостей.

Кожен проект з благоустрою території потребує індивідуального підходу. Неординарне оформлення можна зробити за допомогою повтору однієї кольорової гами в різних елементах її використання та запам'ятовування незвичайних деталей. Один проект не схожий на інший, адже в кожному з них реалізовані практичні й елегантні рішення. При благоустрої території враховуються всі особливості її ландшафту та побажання замовника. Закон про благоустрій дозволяє виконувати благоустрій міста та міських територій і ділянок, які перебувають у

приватних володіннях.

Створення ландшафтного проекту — початок усіх робіт з благоустрою території. Саме проект допомагає визначити, як будуть розташовані функціональні зони, обладнання та інженерні системи, де будуть доріжки, водойми та квітники. План дає можливість фахівцям визначити кількість і якість необхідного матеріалу, підрахувати вартість наступних робіт з благоустрою та озеленення ділянки та обговорити деталі роботи.

Існує чотири етапи благоустрою. Етап № 1:

— сукупність передпроектної підготовки та ескізного проектування;

— спілкування з клієнтом, під час якого отримуємо інформацію про його побажання;

— отримання завдання на проектування;

— обміри території, геодезична й топографічна зйомка, виконання прив'язки вже наявних будівель і насаджень;

— аналіз ґрунту, дослідження місця розташування, кліматичних і екологічних умов ділянки замовника;

— виявлення факторів, які можуть створити проблеми благоустрою;

— фотографування ділянки;

— ескізне проектування.

Ландшафтний благоустрій та проектування — творчий процес, який починається з ідей дизайнера, вони й лягають у основу майбутнього проекту. Завдання дизайнера — створити цілісну за зовнішнім виглядом ділянку з урахуванням побажань замовника так, щоби функціональні зони взаємодоповнювалися та поєднувалися. При вирішенні проблеми благоустрою слід враховувати всі архітектурні рішення вже наявних будівель. Це дуже важливо, але ландшафтний дизайн повинен поєднуватися з будівлями на ділянці. Підсумком ескізного проектування є вибір стилістичного напрямку та затвердження плану, за яким проводитимуться всі роботи з благоустрою, з урахуванням фінансових можливостей замовника.

Етап №2. Залежно від побажань замовника, у базовий комплект проектування входять такі креслення: розбивне креслення, проект дорожніх покриттів, який включає: підбір матеріалів

для доріжок; підпірних стінок і сходів; проект з розташування альтанок, павільйонів і камінів, план з розташування квітників, работок і клумб, план розташування комунікацій, дендроплан, відомість із зазначенням назв рослин і їхньої кількості.

Етап № 3. Додаткові проекти, які виконуються на прохання замовника: проект систем дренажу, проект системи автоматичного поливу, проект збирання й відведення води, проект штучної водойми, проект каскадів для водоспаду, проект фонтану або струмка, проект підсвічування водойми, проект освітлення, проект із влаштування работок і квітників.

Етап № 4: отримання всієї документації та укладення договору; виконання робіт з благоустрою ділянки замовника [1].

Благоустрій парку або саду на цьому етапі робіт передбачає видалення бур'янів і сміття з майданчиків. Там, де це необхідно, проводять реконструкцію наявних насаджень. За матеріалами дослідження визначають, які заходи треба провести, щоби поліпшити стан насаджень. Поняття “інженерний благоустрій” передбачає встановлення зовнішніх інженерних мереж і комунікацій. Інженерний комплексний благоустрій скерований на облагородження території, яка після виконання всіх робіт буде виглядати охайно й чисто. Дренаж на території обладнується для видалення талої води і надлишків дощових вод. Це допоможе уникнути затоплення. Благоустрій території немислимий без встановлення системи дренажу, зливового дренажу й автоматичної системи поливу. Організація благоустрою неможлива без якісного освітлення. Садові ліхтарі вздовж доріжок з автоматичним включенням у темний період доби зроблять ділянку неповторною. Електричні комунікації повинні бути надійними, з товстою ізоляцією, не боятися вологи. Про комунікації дуже важливо подбати своєчасно, щоби потім не перикопувати газон для їх укладання [2].

Сьогодні важко собі уявити життя без систем автоматичного поливу. Вони дуже зручні для поливу саду та газону. Автоматичні системи істотно полегшують догляд за територією, їхні переваги систем — якісний полив зелених насаджень, який неможливий вручну, і полив ділянки під час відсутності господарів.

Система автоматичного поливу — складне інженерне вирі-

шення, яке вимагає наявності певних знань і навичок. Грамотне складання проекту з установки системи автоматичного поливу вирішує багато питань. Система поливу — сучасний пристрій, що здійснює своєчасний, регулярний, нормований, економічний і рівномірний полив одного або кількох об'єктів завдяки центральній комп'ютерній системі. Центральна система сама може налаштовувати роботу й час поливу системи, керуючись змінами погодних умов і умовами системи.

Розбивання ділянки на зони дуже важливе. Господарські зони й зони для відпочинку повинні гармоніювати та складати цілісну картину.

На різних зонах встановлюються різні малі архітектурні форми: альтанки для відпочинку, каміни, перголи.

По всій території необхідно влаштувати доріжки для зручного пересування. Вибір матеріалу для доріжок залежить від стилю, у якому виконаний ландшафтний дизайн, і від фінансових можливостей власника ділянки, дуже красиво виглядає на ділянці штучне водоймище. Їх існує безліч видів: фонтани; озера і озерця; струмочки; річечки; каскадні водоспади; ставки.

Навіть крихітна “природна” водойма виглядає набагато краще від басейну, який не має декоративного навантаження. Садові доріжки, дороги та майданчики можуть бути виконані з каменю або тротуарної плитки. Способи проведення робіт залежать від обраного стилю, задуму дизайнера та функціонального навантаження. Приміром, на невеликих ділянках можна використовувати камінь і навіть оптичне скло з підсвічуванням різних квітів. Уночі, при місячному сяйві, сад цілком видозмінюється, а стежки стають схожі на чумацький шлях. Якщо виконується благоустрій дворових територій великих площ, то необхідно звернути увагу на благоустрій дороги на ділянці та благоустрій під їзду до ділянки. У цьому випадку без асфальтування не обійтися. Ділянку, що має нахил, можна прикрасити сходами з дерева, бетону та природного каменю. Кілька сходинок додадуть виразності перепадам висот на ділянці, і те, що було її проблемою, стане її родзинкою. Щоб уникнути сповзання ґрунту, можна розбити ділянку на багаторівневі майданчики, зміцнивши їх бордюром з каменю [1].

Підготування майданчиків під насадження рослин виконується в місцях, позначених на плані. Місцем для висадження рослин прекрасно може служити альпійська гірка або розарій. Їх облаштування — досить трудомістка робота, але радість, яку вони дарують, і вигляд, якого вони надають ділянці, не можна порівняти ні з чим. Для розаріїв і альпінаріїв найчастіше використовується теплий камінь — пісковик. Альпінарії та розарії формуються в кілька етапів: 1) розмітка кордонів садовим шлангом або шнуром; 2) зняття ґрунту; 3) пристрій дренажу; 4) укладання каменів сухим способом.

Висадження рослин на “гірки” можливе тільки після “усадки” ґрунту. Прискорить цей процес рівномірний полив землі альпінарію/розарію. Для рабаток, клумб і квітників основна підготовка полягає в забезпеченні ґрунту, необхідного для росту рослин. Залежно від того, яке середовище воліють квіти, ґрунт або підкисляють (рододендрони, окремі види лілій), або удобрюють (хризантеми), або додають пісок (еремурус). Для облаштування місць під квіти в окремих випадках влаштовують дренаж. Він потрібен певним видам рослин для того, щоб не накопичувалася зайва волога, яка може спровокувати загнивання коренів (рябчик імператорський). Перед висаджуванням рослин слід дочекатися “усадки” ґрунту. Висадження квітів здійснюється за планом ландшафтного дизайнера. Саме він з усього розмаїття рослин підбирає для ділянки ті, які будуть гармонійно поєднуватися і забезпечать безперервне цвітіння. Крім того, ландшафтний дизайнер підбирає місце для висаджуванням рослин з урахуванням їхніх потреб у освітленні та поливі. Можна здійснити благоустрій будь-якої ділянки, в тому числі й благоустрій дачної ділянки, своїми руками, але краще таки довіритися фахівцям. Їхні знання та навички дозволяють оформити ландшафт у неповторному стилі [2].

Не завжди рослини на самоті здатні впоратися на 100% з благоустроєм території. Дуже часто доводиться вдаватися до малих архітектурних форм — це конструкції, які слугують для декоративного оформлення в ландшафтному дизайні, а саме: дають різноманітність, індивідуальність, розставляють акценти, служать каркасом для рослин, пов’язують або відокремлю-

ють різні елементи й частини.

При виготовленні малих архітектурних форм потрібно сприймати взаємозв'язок з рослинами, будівлями, а також один з одним. Усе має перебувати в злагоді й гармонії, відповідати одному стилю та задуму. Наприклад, міст — переправа через водну перешкоду, ліхтарі — джерело освітлення, патію й тераси — місце для відпочинку, шпалери — опори для рослин, а також захист від вітру, пилу, шуму, сонця та ін.

За призначенням малі архітектурні форми бувають:

— утилітарного масового використання (огорожі, вази для квітів та озеленення, лави, урни, вказівники, сходи, світильники тощо);

— декоративні (декоративні стінки, басейни, фонтани, декоративні скульптури, альтанки та ін.);

— для майданчиків відпочинку, фізкультурного й ігрового призначення (гойдалки, стінки шведські, пісочниці).

Виготовляють малі архітектурні форми з дерева, металу, бетону, цегли, природного каменю та інших матеріалів.

Малі архітектурні форми, виготовлені з дерева, створюють атмосферу природності та прекрасно поєднуються з навколишньою природою. З дерева виготовляють усілякі лавки, альтанки, містки, скульптури, навіси та інші споруди.

Дерево є пріоритетним матеріалом для виготовлення дитячих малих архітектурних форм (дитячі майданчики, будиночки, гірки, гойдалки та ін.). До них ставляться підвищені вимоги безпеки та екологічної чистоти [4].

Малі архітектурні форми, виготовлені з металу, завжди унікальні й слугують чудовою прикрасою території. З металу виготовляють вуличні ліхтарі, вишукані квіткарки, оригінальні альтанки, містки, арки, мангали, барбекю та інші споруди. Всі вони відрізняються довговічністю і міцністю.

Малі архітектурні форми, виготовлені з бетону, мають досить велику вагу, вони надійні та міцні, довговічні, морозостійкі та прості в монтажі. Найчастіше з бетону виготовляють стовпи, стовпчики, квітники та інші вироби. Перерахувати всі матеріали, які можна використовувати для виготовлення малих архітектурних форм, неможливо. Але в будь-якому випадку не

варто забувати про те, що матеріали можна комбінувати.

Перголи та трельяжі виконують кілька функціональних завдань: для вирощування в'юнких рослин; для затінення на майданчиках; для зонування саду.

Перголи й трельяжі роблять з дерева або металу. Їхня конструкція становить тонкі ґрати (у пергол — з дахом). Дуже часто перголи використовують у поєднанні із садовими лавами.

Невисокі огорожі (до 1 м) можуть використовуватися у внутрішньому просторі саду для візуального обмеження різних функціональним призначенням ділянок (наприклад, городу та декоративної частини саду). Внутрішні огорожі, на відміну від зовнішніх огорож, не виконують функції ізоляції, і тому не слід використовувати конструкції із суцільною поверхнею. Найчастіше використовують ажурні конструкції з дерева та металу.

Павільйони й альтанки споруджуються для відпочинку в саду в будь-яку погоду. Вони можуть бути відкритими і закритими (у цьому випадку їх розташовують у тому куточку саду, звідки відкриваються найкращі краєвиди). За умови досить великих розмірів у альтанку можна поставити стіл і використовувати її як літню кухню. Альтанка є дуже важливим композиційним вузлом у архітектурно-планувальній структурі саду та відіграє велику роль як елемент декоративного оформлення.

Садові меблі повинні бути зручними, досить міцними й легкими у використанні та при цьому відповідати характеру самого саду. Усі елементи садових меблів (лави, столи, стільці, крісла, тенти, парасолі) можуть бути стаціонарними та переносними. Для виготовлення садових меблів використовують різні матеріали (найчастіше дерево або пластик) [5].

Барбекю служить для приготування їжі на відкритому повітрі й має найчастіше стаціонарну піч з металевою решіткою, встановленою над відкритим вогнищем. Решітка є неодмінною частиною барбекю, а піч може бути будь-якого розміру, конфігурації та може бути виконана з будь-якого вогнетривкого матеріалу. Зазвичай до печі прилаштовують нішу для зберігання дров і кухонного приладдя.

Вазони — це один з видів квіткового оформлення. Можуть мати просту й складну форму, стаціонарні та переносні; виго-

товляють з дерева, металу, бетону, цегли, пластику і т. д.

У процесі дослідження були визначені такі особливості благоустрою території в ландшафтному дизайні: особливості створення ландшафтного проекту; особливості інженерного благоустрою; особливості структури матеріалів і композиції малих архітектурних форм; особливості облаштування; особливості дизайну та стилістики.

Отже, створення ландшафтного проекту — досить трудомісткий процес, який потребує ретельного обрахунку та творчого підходу. Не потрібно забувати й про такі важливі показники як вибір стилістики щодо побажань замовника, ексклюзивність і унікальність проекту, особливості підходу до вибору всіх чинників і факторів, що впливають на гармонійне створення навколишнього середовища. І найголовніше — це поєднання естетики та функції в дизайні загалом.

1. *Авадьяева Е.Н.* Энциклопедия русской усадьбы / Е.Н. Авадьяева. — М. : Олма-Пресс, 2000. — 383 с. 2. *Бурдейный М.А.* Камень в дизайне сада. Декоративные приемы и технические решения / М.А. Бурдейный. — М. : Фитон+, 2009. — 180 с. 3. *Гарнизиненко Т.С.* Справочник современного ландшафтного дизайнера / Т.С. Гарнизиненко. — Р. н/Д: Феникс, 2005. — 230 с. 4. *Доронина Н.В.* Ландшафтный дизайн / Н.В. Доронина. — М. : Фитон+, 2005. — 125 с. 5. *Ермаков А.В.* Архитектурная графика ландшафтного проектирования / А.В. Ермаков. — М. : МГУ Леса, 2004. — 175 с. 6. *Мишин С.А.* Современное планирование и дизайн дачного участка / С.А. Мишин. — СПб.: Регата, 2000. — 384 с. 7. *Нехуженко Н.А.* Основы ландшафтного проектирования и ландшафтной архитектуры / Н.А. Нехуженко. — СПб.: Нева, 2004. — 254 с. 8. *Сокольская О.Б.* История садово-паркового искусства / О.Б. Сокольская. — М. : ИНФРА-М, 2004. — 265 с.

Annotation

Volodumir Dudarets. Equipping with modern amenities of territories is in landscape design and his feature. In the article investigated equipping with modern amenities of territories in landscape design and his feature. Outlined features and principles of landscape composition decisions which designer vision organization natural objects is based on in the stylistic natural sphere of art.

Key words: landscape design, equipping with modern amenities of territories, forming features, small architectural forms, composition planning.

Анотація

Владимир Дударец. Благоустройство территорий в ландшафтном дизайне и его особенности. В статье исследуются благоустройство территорий в ландшафтном дизайне и его особенности. Очерченные особенности и принципы ландшафтных композиционных решений, на которых базируется дизайнерское виденье организации естественных объектов в стилизованной естественной сфере искусства.

Ключевые слова: ландшафтный дизайн, благоустройство территорий, особенности формирования, малые архитектурные формы, композиционное планирование.